

Капітонова Н.В., ад'юнкт докторантури та
аспірантури Національної академії
внутрішніх справ

ТИПОЛОГІЯ СУЧАСНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ СИСТЕМ І ТЕНДЕНЦІЇ ЇХ РОЗВИТКУ

Динаміка розвитку суспільних відносин, формування демократичних держав з потужним і діючим громадським суспільством створюють необхідність дослідження питань оптимізації і удосконалення діяльності всіх елементів системи забезпечення безпеки держави від існуючих загроз в новітніх історичних умовах. Це завдання неможливо вирішити без усвідомлення та врахування у власній практичній діяльності зарубіжного досвіду організації і функціонування національних поліцейських систем провідних держав. Не дивлячись на те, що провідні держави мають дещо інший рівень розвитку а також відмінні від існуючих в Україні історичні, політичні, правові традиції, інфраструктуру, географічні масштаби, кількість населення, інші специфічні риси, що надають відповідну своєрідність вигляду, стратегії і тактиці їхніх поліцейських формувань, проте об'єктивні передумови для використання відповідного досвіду існують.

Поліцейська система держави - це сукупність функціонуючих в системі органів виконавчої влади та взаємно

доповнюють один одного в процесі реалізації визначених завдань державних правоохоронних інститутів, вся діяльність яких направлена на ефективний захист особистості, суспільства і держави від внутрішніх, а іноді і від зовнішніх загроз.[1]

Всі підрозділи, що належать до поліцейської системи сучасної демократичної держави, володіють специфічними і відповідно тільки їм притаманними своєрідними рисами:

- вони є структурними елементами системи органів виконавчої влади держави;

- вони є силовими гарантами існуючої державності і законності, охорони і захисту прав та свободи особистості, оскільки їм законодавством держави надано право використання зброї, спеціальних засобів і техніки при виконанні завдань;

- у відповідності до законодавства конкретної держави володіють правом здійснення оперативного-розшукової та іншої діяльності на території держави з використанням встановлених на конфіденційній основі відносин співробітництва з особами, які добровільно на це погодились.

- вони є відносно крупними в правоохоронній системі держави і мають право примусовими методами зобов'язати будь- яку юридичну або фізичну особу виконувати законні рішення органів державної влади і місцевого самоврядування;

- для співробітників цих правоохоронних органів (абсолютна їх більшість має військові або спеціальні звання на відміну від інших категорій державних службовців), встановлюється особливий порядок проходження служби і службових відносин, спеціально регламентований законодавством.

Найбільш розповсюдженою є класифікація національних поліцейських систем за ступенем підпорядкованості органам державної влади. Можна виділити три типи моделей охорони правопорядку:

централізована, децентралізована (або фрагментарна) та інтегрована [5]. В державах, де правоохоронна система побудована на принципах централізації, а це, як правило, унітарні держави с континентальною моделлю організації влади і управління, поліція знаходиться під прямим контролем національного уряду, і місцеві підрозділи поліції в більшості підпорядковані вищим органам управління, ніж місцевій владі. В даний час високий рівень централізації поліції має місце в Ізраїлі, Данії, Норвегії, Португалії, Фінляндії

Швеції, Японії і в деяких інших державах. На відміну від централізованого типу фрагментарний характеризується високим ступенем децентралізації поліцейських сил і розподілом відповідальності за стан правопорядку проміж поліцейськими органами різного рівня. Як правило, він застосовується в демократичних державах з федеративним устроєм, що відносяться до англосаксонської правової системи з відповідною моделлю організації місцевого самоврядування.

Інтегрований тип організації поліцейської системи є чимось середнім між домінуючою в державному масштабі централізованим типом та наближеним до локальних форм охорони правопорядку фрагментарним. За такою помірною децентралізованою формою організації місцеві поліцейські органи отримують право на відносну самостійність, а центральна влада зберігає можливість здійснювати відповідний контроль за їх діяльністю. На цей час це досить розповсюджена модель організації поліції. З деякими національними особливостями, дана модель організації поліцейської діяльності застосовується в Австралії, Австрії, Бразилії, Великобританії і деяких інших державах. Щодо ступеня централізації тієї чи іншої моделі охорони правопорядку, слід взяти до уваги те, що на цей час в розвинених поліцейських системах існують дві тенденції, що здійснюють єдиний процес зближення різнополярних систем соціального управління: децентралізовані системи намагаються включити в себе механізми централізації, а централізовані системи - елементи децентралізації [3]. Останнє, до речі, не завжди пояснюється лише прагненням зміцнити демократичні основи суспільства. Велику роль відіграє економічний фактор і бажання держави перекласти розходи по утриманню поліції на місцеве співтовариство. В Японії в перші роки після Другої світової війни замість застарілої минулої загальнодержавної поліції були створені дві нові функціонуючі на основі самоврядування служби поліції: міська і сільська. Однак, після декількох років виявилось, що вона не дієздатна. Основні проблеми, що виникли після децентралізації поліції, виявились: розпорощення сил поліції, складності по утриманню сільської поліції; відсутність чіткого розподілу відповідальності за стан правопорядку між державними органами влади і

незалежною від них комунальною поліцією. Сукупність цих проблем в Японії до ліквідації в 1954 році розподілу поліцейських сил на міську і сільську та до об'єднання їх в поліцію префектур. Координація діяльності даних поліцейських формувань була покладена на центральні органи: Комісію громадської безпеки Японії та Національне агентство поліції. Основним завданням першого є забезпечення суспільного контролю за роботою поліції, а другого - безпосередня організація її діяльності. Аналіз даного процесу еволюції в поліцейській системі Японії дозволяє зробити висновок про те, що в умовах відсутності демократичного досвіду в роботі органів публічної влади різкий перехід від тоталітарної системи до децентралізованої моделі організації поліцейської системи може призвести до негативного результату в охороні правопорядку. У Франції, що до недавнього часу була типовим представником держав з централізованою поліцейською організацією, в 80-х роках ХХ сторіччя здійснились реформи територіального самоврядування, які позначились на системі організації французької поліції та істотно зменшили ступінь її централізації. Становлення муніципальних поліцейських формувань в цій державі було пов'язане з дефіцитом місцевих бюджетів. Сьогодні у Франції налічується 7000 підрозділів муніципальної поліції, що створені і діють у містах з населенням менш ніж 10 тисяч мешканців.

Список використаних джерел

1. Биков О.В. Теоретичні та прикладні проблеми функціонування національних поліцейських систем. - Х., 2008.
2. Відділ стратегічних питань поліцейської діяльності ОБСЄ. Інформаційна брошура. - Відень., 2009.
3. Осипов Ю.И. Зарубежный опыт муниципализации полиции // Муниципальная милиция: проблемы организации и правового обеспечения, зарубежный опыт. М., 1991. С. 22.
4. Служба маршалів США: організація, функції, діяльність. - К., 1998.
5. Hunter Ronald D. Three Models of Maintenance of Law and Order // Police Studies. 1990. № 3. V. 13. 162